

Európa Tanács¹ Miniszteri Bizottság

■ MINISZTERI BIZOTTSÁG 5(2005) SZÁMÚ AJÁNLÁSA A RÉSZES ÁLLAMOKHOZ A GYERMEKINTÉZMÉNYEKBE ÉLŐ GYERMEKEK JOGÁIRÓL²

Figyelembe véve, hogy az Európa Tanács célja a részes államok gyakorlatának egységesítése, többek között a közös jogszabályok elfogadása révén, a következő Ajánlást terjeszti a részes államok kormányai elé:

1. Alkossák meg a szükséges jogszabályokat és tegyenek meg minden intézkedést – beleértve az irányelvek és cselekvési tervek kidolgozását is – annak érdekében, hogy ezen Ajánlás mellékletében rögzített elvek és szakmai követelmények, amelyek az intézményekben élő gyermek jogainak érvényesülését szolgálják – tekintet nélkül az elhelyezés okára és természetére – megvalósuljanak.

2. Biztosítsák, hogy ezen Ajánlást a gyermekek és egyéb érintett személyek és szervek széles körben megismerjék.

■ MELLÉKLET A 5(2005) SZÁMÚ AJÁNLÁSHOZ

■ Alapelvek

A család a gyermek nevelkedésének és jólétének természetes környezete, és a gyermek neveléséért és egészséges fejlődéséért a szülők tartoznak elsődlegesen felelősséggel.

A megelőző-támogató intézkedések a lehető legnagyobb mértékben vegyék figyelembe a gyermekek és családok speciális szükségleteit.

A gyermek intézményi elhelyezésére csak kivételesen, kizárólag akkor kerülhet sor, ha annak elsődleges célja gyermek legjobb érdekének és mielőbbi sikeres társadalmi beilleszkedésé-

nek vagy reintegrációjának elősegítése; az elhelyezés során biztosítani kell, hogy a gyermek alapvető jogait teljes körűen gyakorolhassa.

Az elhelyezés nem lehet hosszabb a szükségesnél. Az elhelyezésnél és az időszakonként *kötelező/szükséges* felülvizsgálatnál a gyermek legjobb érdekét kell elsődlegesen szem előtt tartani. A lehető legnagyobb mértékben támogatni kell a szülőket abban, hogy a gyermek zökkenőmentesen visszailleszkedhesen a családjába és a társadalomba.

A gyermeket feltárt szükségleteinek megfelelően kell kigondozni az intézményekből, segítve a családjába és a társadalomba történő visszailleszkedését.

Az elhelyezés és arról való döntés során tilos mindenfajta különbségtétel a gyermek és/vagy szülője neme, faja, színe, társadalmi, etnikai vagy nemzetiségi hovatartozása, véleménye, nyelve, vagyoni helyzete, vallása, esetleges fogyatékossága, születési vagy egyéb helyzete alapján.

Az elhelyezési eljárásban, az előkészületek és a döntés során mindvégig, így az egyéni gondozási tervben – beleértve az elhelyezés időszakos felülvizsgálatát is – biztosítani kell a gyermek jogainak érvényesülését, különös tekintettel a gyermek véleménynyilvánításhoz való jogára; a gyermek véleményét korára és érettségi fokára tekintettel figyelembe kell venni.

Az intézményekben alkalmazott valamennyi ellenőrzési és fegyelmi intézkedésnek – ideértve azokat az intézkedéseket, amelyek célja megelőzni, hogy a gyermek saját maga vagy más testi épségét veszélyeztesse – a jogszabályokon és elismert szakmai irányelveken kell alapulniuk.

A gyermek családját lehetőség szerint be kell vonni az elhelyezés előkészületeibe és végrehajtásába.

Amennyiben a gyermek családjába való visszahelyezése nem lehetséges, a helyettesítő védelem egyéb formáját vagy az elhelyezés meghosszabbítását kell kilátásba helyezni, figyelembe véve a gyermek véleményét, életpályájának folyamatosságát és szükségleteit.

■ Az intézményben élő gyermekek speciális jogai

A fenti alapelvek és a gyermek alapvető jogainak tiszteletben tartása érdekében az intézményben élő gyermekeket a következő speciális jogok illetik meg:

¹ Az Ajánlást fordította Krámer Veronika.

² A korábbi releváns nemzetközi dokumentumok, Európa Tanács ajánlások: Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezmény és Kiegészítő Jegyzőkönyvei (5. sz. ETS), a Gyermekek jogairól szóló ENSZ Egyezmény, az Európai Szociális Karta (35., 163 sz. ETS), az Európai Egyezmény a kínzás és az embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód megelőzéséről (126 sz. ETS), az Európai Egyezmény a gyermekek jogainak gyakorlásáról (160 sz. ETS), és a gyermekekkel való kapcsolattartásról szóló Egyezmény (192 sz. ETS); A gyermek elhelyezéséről szóló 33(77) számú ajánlás, a gyermekekkel szembeni rossz bánásmód elleni védelmről szóló 17(79) számú ajánlás, a szülői felelősségről szóló 4(84) számú ajánlás, a nevelőcsaládokról szóló 6(87) számú ajánlás, a fiatalok büntetésre adott szociális intézkedésekről szóló 20 (87) számú ajánlás, az egységes és integrált szociálpolitikáról szóló 14 (94) számú ajánlás, a gyermekek családi életben és közösségi életben való részvételéről szóló 8(98) számú Ajánlás, a gyermek nem kizsákmányolása elleni védelmről szóló 16 (2001) számú ajánlás, a szociális jogokhoz való hozzáférés javításáról szóló 19 (2003) számú ajánlás, valamint a fiatalok büntetéskezelésének új módjairól, valamint a fiatalok bünelkövetéssel kapcsolatos igazságszolgáltatás szerepéről szóló 20 (2003) számú ajánlás;

- jog a gyermek teljes körűen feltárt szükségleteinek megfelelő elhelyezésre, az elhelyezés időszakos felülvizsgálatára, az alternatív elhelyezésre, és mindezek során a gyermek véleményének figyelembe vételére;
- jog a szülőkkel és a gyermek számára fontos egyéb személyekkel való rendszeres kapcsolattartásra. A gyermek kapcsolattartási jogát korlátozni vagy kizárni csak a gyermek legjobb érdekére *hivatkozással* lehet;
- jog ahhoz, hogy amennyiben lehetséges, a gyermeket testvéreivel együtt helyezték el, vagy rendszeres kapcsolatot tartson fenn velük;
- jog a saját személyazonosságához;
- jog a gyermek etnikai, vallási, kulturális, társadalmi, nyelvi hovatartozásának tiszteletben tartásához;
- jog a gyermek magánéletének tiszteletben tartásához, beleértve a jogot, hogy az őt megillető jogokkal kapcsolatban egy bizalmi személyhez vagy egy illetékes szervhez forduljon tanácsért;
- jog a gyermek egyéni szükségleteinek és jólétének megfelelő, minőségi egészségügyi ellátáshoz;
- jog a gyermek emberi méltóságához és fizikai integritásához; különösképpen az emberséges és az emberi méltóságot tiszteletben tartó gondozáshoz, az erőszakmentes nevelkedéshez, beleértve a testi fenyegetés és bántalmazás minden fajtája elleni védelmet;
- jog az esélyegyenlőséghez;
- jog az oktatás valamennyi formájához, pályaválasztási tanácsadáshoz és szakképzéshez való hozzáféréshez, más gyermekekkel azonos feltételek mellett;
- jog az aktív és felelősségteljes állampolgárrá váláshoz járó, sport, kulturális tevékenység és egyéb foglalkozások segítségével és felelősségvállalásra nevelés révén;
- jog a gyermekkel, valamint az intézményi életkörülményekkel kapcsolatos döntéshozatali eljárásban való részvételre;
- jog ahhoz, hogy a gyermek saját jogairól és az intézmény házi rendjéről számára érthető módon tájékoztatást kapjon;
- jog ahhoz, hogy alapvető jogainak érvényesítése érdekében panasszal forduljon egy meghatározott, pártatlan és független szervhez.

■ Irányelvek és szakmai követelmények

Annak érdekében, hogy ezen alapelvek és jogok érvényesüljenek, a következő irányelveket és szakmai követelményeket kell figyelembe venni:

- ha a körülmények engedik, a saját környezetéhez legközelebb fekvő intézményt kell kijelölni a gyermek számára, valamint oly módon kell megszervezni az elhelyezést, hogy a szülők gyakorolhassák szülői jogosítványaikat és fenntarthatassák a rendszeres gyermek-szülő kapcsolatot;
- kis létszámú, családi jellegű elhelyezést kell biztosítani;
- a fő hangsúlyt a gyermek testi és lelki egészsége és az ő

teljes, harmonikus fejlődése jelenti, ami a sikeres gondozási terv alapvető feltétele;

- az egyéni gondozási terv meghatározásakor figyelemmel kell lenni egyrészt a gyermek képességeinek és készségeinek fejlődésére, autonómiájának tiszteletben tartására, másrészt arra, hogy fenntartható a kapcsolat a kinti világgal és felkészülhessen a későbbi, intézményen kívüli életre;
  - az intézményi körülményeket oly módon kell kialakítani, hogy biztosítsa a nevelő jellegű és támogató érzelmi kapcsolat folyamatosságát a személyzet és a gyermek között, mindenekelőtt a személyzet állandósága - folyamatos jelenléte, valamint a személyzet változásának elkerülése - révén;
- **Az intézmény belső szerkezetét a következő szempontok alapján kell kialakítani:**
- a lakóegységek minősége és állandósága;
  - integrált lakóegységek, ha az a gyermek legjobb érdekét szolgálja;
  - magas színvonalú szakmai követelmények érvényesítése, továbbképzés a személyzet részére;
  - megfelelő jövedelem a személyzetnek;
  - állandó és megfelelő létszámú személyzet;
  - vegyes összetételű személyzet, kiváltképp a nemek tekintetében;
  - multidiszciplináris csoportmunka és egyéb támogató eszközök, beleértve szupervíziót;
  - a rendelkezésre álló források hatékony, gyermekközpontú felhasználása;
  - módszerek és speciális képzés a gyermek szüleivel való megfelelő együttműködés kialakításához;
  - etikai kódex, az ENSZ Gyermekjogi Egyezményrel összhangban álló gyakorlati irányelvekkel;
  - az illetékes hatóságnak valamennyi gyermekintézményt akkreditálnia kell, és nyilvántartásba kell vennie, a jogszabályoknak és a nemzeti minimum sztenderdeknek megfelelően;
  - ezeket a sztenderdeket alapul véve biztosítani kell az intézmények hatékony felügyeleti és külső ellenőrzési rendszerét;
  - össze kell gyűjteni és elemezni a releváns statisztikai adatokat, valamint támogatni kell a hatékony felügyelet, ellenőrzés, és monitoring érdekében végzett kutatásokat;
  - valamennyi az intézményben élő gyermekek jogait érő jogsértést szankcionálni kell a megfelelő és hatékony eljárásokkal;
  - az intézményben élő gyermekekről való gondoskodásban a közintézmények mellett civil szervezetek, egyházi és egyéb magán szervezetek is fontos szerepet játszanak; ezt a szerepet a részes államok kormányainak kell meghatározni. A civil szervezetek bevonása nem mentesíti a részes államokat az intézményben elhelyezett gyermekekkel kapcsolatos, ezen Ajánlásban megfogalmazott kötelezettségek alól, különös tekintettel a megfelelő szakmai követelmények, engedélyezési rendszer és illetékes szervek általi felügyeleti rendszer felállításával kapcsolatos kötelezettségekre.